

att från skollärareseminarierna undervisningen i de religiösa ämnena skiljes, med undantag af den som kan vara behöflig för förrättande af bön och kyrkosång.
Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.

Stockholm den 21 Januari 1870.

J. Mankell.

N:o 102.

Af Herr J. Mankell: Rörande underdånig anhållan hos Kongl. Maj:t om utredning angående indelningsverkets aflösande och en ny stams upprättande.

Oaktadt den utgång frågan om försvarsverkets ombildning vid sednast förflutna riksdag erhöi, synes densamma dock vara af den beskaffenhet, att icke kunna falla. Ännu är arméen såväl till styrka som sammansättning så svag, att den ej med någorlunda säkerhet kan anses betrygga landets försvar. Ännu utgör indelningsverket ett mäktigt hinder för jordbrukets utveckling, och detta icke allenast derigenom, att det i hög grad ojemnt är fördeladt på den indelta jorden, utan äfven derigenom att det ensamt trycker på viss jordbruksfastighet, under det att all annan fastighet och rikets öfriga kapitalvärde från samma beskattning äro befriade. Och äfven om statsmagterna ej skulle vara hugade att fästa någon uppmärksamhet vid den alltmera utbredda åsigten, att en ren folkbevapning utan stående armé bör införas, synes likväl omsorgen om rikets säkerhet och för ett rättvisare beskattningsväsende böra mana dem att utan uppehåll arbeta på försvarsfrågans lösning.

Aktgifver man närmare på orsaken till den ringa utveckling nämnda fråga under den sednaste treåriga riksdagsperioden erhållit, så torde den hufvudsakligen kunna sökas i en viss osäkerhet i grundsatserna, som ovilkorligen måste undanrödjjas, om något afgörande steg skall kunna tagas. Regeringen låter utarbета

ett ombildningsförslag på grund af det ena bland de tvänne af 1867 års Riksdag framställda alternativen, men framlägger deraf för 1869 års Riksdag blott vissa delar till antagande. Representationen afslår denna Regeringens ofullständiga framställning, men lemnar Regeringen för öfrigt i okunnighet, om den för sin del gillar det ena eller det andra alternativet.

Hos båda statsmagterna synas sålunda åsigterna om den väg, som bör följas, ej vara särdeles klart utbildade. Ännu tyckas de ej hafva kommit derhän att blifva fullt ense om vissa stora hufvudprinciper, som kunna läggas till grund för krigsförfattningens ombildning. Och skälet härtill kan svårigen sökas i något annat förhållande, än att ämnet ännu ej blifvit så allsidigt belyst och erhållit en sådan utredning, att nämnda hufvudprinciper genom sin egen inneboende kraft kunnat göra sig allmänt gällande. Det är med anledning häraf jag tager mig friheten göra nedanstående framställning.

Såsom bekant är, anhöll den år 1867 församlade Riksdagen i skrifvelse af den 13 Maj hos Kongl. Maj:t:

”att Svenska armén skulle bestå af stam, innefattande befäl och trupp, samt beväring”; och

”att, då för ett fullständigt ordnande af rikets försvarsväsende, en väsendtligt utsträckt allmän värnepligt utan tvifvel vore af behovet påkallad, men möjligen icke kunde genomföras med bibehållande af indelningsverket i dess nuvarande form, Kongl. Maj:t täcktes låta utreda och vid uppgörande af nådigt förslag till arméens organisation taga i öfvervägande, om och på hvad vilkor det nu på rote- och rusthållare hvilande besvär, må kunna lindras eller ock aflösas, samt jemväl på öfriga samhällsklasser fördelas“.

Representationen anhöll således hos Regeringen, att den ville låta utreda och vid förslag till arméens organisation taga i betraktande, huruvida indelningsverket skulle kunna bibehållas, men lindras, *eller ock* aflösas samt jemväl på öfriga samhällsklasser fördelas. Sistnämnda fördelning på öfriga samhällsklasser kunde självklarligen icke gälla det redan aflösta och sålunda afskaffade indelningsverket, utan måste naturligtvis afse underhållet af den nya stam, som i dess ställe skulle anskaffas.

Af den begärda utredningen ansåg Regeringen emellertid icke lämpligt att fullgöra någon annan del, än den som rörde lindringen af de på rote- och rusthållare hvilande besvären, hvarefter den, såsom nyss nämndes, framlade delar af ett förslag, hvilande på grunden af indelningsverkets bibehållande, men lindrande.

Om man skall döma af de uttalanden i försvarsfrågan, som vid 1869 års riksdag egde rum, så lågo hufvudskälen till Representationens afslag på Regeringens framställning,

dels i det framlagda förslaget ofullständighet,

dels i de betydligt ökade årliga kostnader, dess genomförande skulle förorsaka, och

dels i den omständigheten, att den föreslagna lindringen befanns praktiskt utförbar och således icke ledande till det åsyftade målet.

Men icke nog med, att den af Regeringen föreslagna lindringen ansågs utförbar, utan man ifrågasatte till och med, huruvida öfver hufvud *någon* sorts lindring vore lämplig. Försvars-Utskottet uttryckte sig t. ex. i detta hänseende temligen tydligt på följande sätt (se motiveringen till punkt 24).

“att klagomålen öfver den tunga, hvarmed jordegaren af indelningsverket tryckes, icke kunna afhjelpas genom några partiela eftergifter eller uppoffringar från Statsverkets sida, vore dessa ock större än de af Kongl. Maj:t föreslagna;” samt vidare:

”skulle derföre den lagstiftande magten finna rote- och rusthållares klagomål så grundade, att afseende på dem måste fästas” — å ett annat ställe (sid 32) anser Utskottet dem berättigade — ”är det, enligt Utskottets öfvertygelse, ur synpunkten af försvarsväsendets ändamålsenliga ordnande, vida fördelaktigare att medgifva indelningsverkets upphäfvande mot en ersättning till Statsverket, motsvarande värdet af rote- och rusthållares besvär” o. s. v. — på grund hvaraf Utskottet afstyrkte bifall till den af Kongl. Maj:t föreslagna lindringen.

Utskottet ansåg således, att en lindring ej vore *lämplig*. En annan fråga är, huruvida den ens är *möjlig*, äfven om dess lämplighet skulle erkännas? Utan att för tillfället vilja inlåta mig i besvarande af denna fråga, vill jag blott erinra, att, äfven om man skulle lyckas utfinna någon grund, efter hvilken en lindring eller jemnare fördelning af indelningsverkets tunga på den indelta jorden kunde åstadkommas, så kvarstode dock alltid den orättvisan, att nämnda jord ensam trycktes af denna beskattning, under det att all annan fastighet samt rikets öfriga kapitalvärde från densamma vore befriade.

Skulle det visa sig, att frågan angående ombildningen af rikets försvar ej på denna väg kan lösas, d. v. s. att icke den lindring kan beredas rote- och rusthållare, som anses motsvara den “väsendtligt utsträckta allmänna värneplikten, hvilken utan tvifvel är af behofvet påkallad”, så återstår derföre ingen annan utväg än indelningsverkets upphäfvande, vare sig med eller utan aflösning samt med eller utan stam för en folkbeväpning eller beväringarsarmé.

Riksdagen år 1867 uttalade sig med afseende härå för så väl aflösning som stam, hvares underhåll på rikets alla samhällsklasser skulle fördelas. Och säkert är, att många, som verkligen önska indelningsverkets upphäfvande, dela denna Riksdagens åsigt. Utan att här vilja uttala en bestämd förkastelsedom öfver lindringsvägen, anser jag dock af största vikt för arméfrågans lösning, att en *opartisk utredning sker, på hvad sätt en aflösning skulle kunna anordnas, äfvensom huru en annan*

annan stam än indelta arméen och båtsmanshället skulle kunna upprättas. Blott sedan en dylik utredning skett, blir man i stånd att med vederbörlig sakkännedom afväga fördelarne af indelningsverkets bibehållande eller afskaffande. Blott sålunda kan man erhålla alla materialier, som till den viktiga försvarsfrågans lösning äro behöfliga. Äfven de, som icke tro på lämpligheten eller möjligheten af en aflösning eller af en ny stams upprättande, kunde derigenom erhålla en mängd upplysningar, som svårligen på annat sätt skulle kunna vinnas.

Ur hvilken synpunkt man än ser saken, måste en dylik utredning följaktligen vara af största vikt. Densamma skulle derjemte stå i närmaste sammanhang med hvad i afseende på försvarsfrågans lösning under sednast förflutna riksdagsperiod förekommit. Emellertid kan nämnda utredning blott af Regeringen verkställas, emedan ensamt den har tillgång till de materialier, som derföre äro behöfliga. Man hade väl äfven trott, att Regeringen, på grund af 1867 års riksdagsbeslut, skulle till 1869 års Riksdag framlemna en dylik utredning. I det hänseendet yttrade sig Försvars-Utskottet vid sistnämnda riksdag på följande sätt:

“Det är att beklaga, att den komité, som med anledning af 1867 års Riksdags underdåniga skrifvelse varit förordnad att utreda frågan om roterings- och rustningsbesväret, ej fick sig uppdraget att till pröfning upptaga den viktiga frågan om indelningsverkets aflösning, ehuru detta, enligt Riksdagens skrifvelse, bort ingå i komiterades uppdrag. För lösningen af denna sålunda undanskjutna, men ofta återkommande fråga, lärer nu svårligen någon annan utväg förefinnas, än att ett genomfördt förslag blifver utarbetadt, hvilket visar, huru en arméorganisation, byggd på den allmänna värnepligtens grundsats med aflösning af indelningsverket, skulle i verkligheten gestalta sig, då Riksdagen blefve i tillfälle att pröfva, på en gång en sådan organisationsplans giltighet och ändamålsenlighet för rikets försvar och dess förenlighet med landets välstånd, hvartill hör bördans jemna och rättvisa fördelning. I det utvecklingsskede, hvori frågan om Svenska landtförsvarets ombildning nu befinner sig, torde uppgörandet af en sådan plan vara ett nödvändigt moment, och Utskottet vill alltså — — — tillstyrka:

att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla om utarbetande och framställande af ett förslag till så väl indelningsverkets aflösning som organisation af landtförsvaret, byggd på grundsatserna af allmän värnepligt och rättvis fördelning af de bördor, som landets försvar medgifver“.

Om äfven för detta förslag ej pluralitet inom någon af Kamrarne kunde erhållas, förmodligen emedan man dock ej var hugad att alldeles frånträda lindringsvägen och emedan den 1867 beslutna stamprincipen ej var tydligt nog framhållen, skall detta Utskottets uttalande dock städse bibehålla sin stora betydelse.

Innan jag går att på anförda skäl föreslå en utredning med ofvanberörda ändamål, ber jag slutligen att få fästa uppmärksamhet vid en omständighet, som är af framstående vikt. Såsom en hufvudsaklig grund till Riksdagens afslag på

det af Regeringen 1869 framlagda arméförslaget, har jag framhållit dess betydligt ökade kostnader utöfver de närvarande. Det torde ej heller lida något tvifvel, att den allmänna meningen, så väl inom som utom Representationen, i detta hänseende är så fast och orubblig, att intet förslag till försvarsverkets ombildning kan hafva någon utsigt till framgång, hvars kostnader i märkbar mån öfverstiga de närvarande. Vid denna omständighet anser jag, att vid utredningen, om den öfver hufvud skall hafva någon praktisk användbarhet, bör läggas största vikt. Ett förslag till aflösning, som skulle medföra en ytterligare börda för den, i följd af indelningsverkets ojemna tryck, hårdast betungade jorden, skulle aldrig kunna gillas, aldra helst som det ej med våld kan påtvingas, utan frivilligt måste åtagas. Lika litet skulle ett förslag till upprättandet af ny stam och till dess sammanfogande med beväringen, om det blir dyrare än den nuvarande organisationen, kunna genomföras. Visar det sig, att hvarken aflösning eller ny stam utan ökade bördor kan åstadkommas, då har utredningen i detta hänseende uppfyllt sitt ändamål, och då måste andra utvägar för försvarsväsendets ordnande uppsökas.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt får jag vördsamt föreslå,

att Riksdagen måtte anhålla, det Kongl. Maj:t om möjligt till nästa Riksdag täcktes framlägga en utredning:

dels huruvida indelningsverket skulle kunna aflösas utan ytterligare betungande af den indelta jorden;

dels huruvida i sådant fall en annan stam för arméen och flottan skulle kunna upprättas och en plan för dess införlifvande med en tillräckligt öfivad beväring uppgöras, utan att kostnaderna för den sålunda ombildade krigsförfattningen öfverstege dem, som för närvarande utgå till försvarsverkets upprätthållande.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.

Stockholm den 21 Januari 1870.

J. Mankell.